

คุณสมบุรณ์ เหล่าวานิช

เมื่อผมได้รับแต่งตั้งให้เป็นรองผู้ว่าการ ธนาคารแห่งประเทศไทย ในระยะ
ต้นปี ๒๔๙๖ ผมพิจารณาเห็นว่า เจ้าหน้าที่ของธนาคารแห่งประเทศไทย ส่วน
ใหญ่เป็นข้าราชการมาแต่เดิม แล้วย้ายมาทำงานที่ธนาคาร ส่วนผู้ที่ไม่เคยเป็น
ข้าราชการมาก่อนแล้ว ก็น้อยคนนักที่เคยมีประสบการณ์เป็นพ่อค้าเอกชน ใน
ขณะนั้นฐานะการเงินต่างประเทศของไทยเรายังอ่อนแออยู่ การควบคุมแลกเปลี่ยน
เงินกับต่างประเทศจึงเป็นเรื่องสำคัญมาก เพื่อที่จะอำนวยให้ธนาคาร
ปฏิบัติหน้าที่ได้โดยดียิ่งขึ้น คือทั้งรอบคอบและรวดเร็ว น่าจะลองแสวงและ
คัดเลือกคนดี ๆ นอกวงราชการที่ได้ทำหรือกำลังทำกิจการค้าในฐานะเอกชน (ผู้
ถูกควบคุม) เข้ามาร่วมงานด้วยในฝ่ายการธนาคารต่างประเทศ (ผู้ควบคุม)
ประสบการณ์ทางราชการ และประสบการณ์ทางเอกชนทั้งสองด้านคงจะผสม
กันได้ดี เป็นคุณทำให้ธนาคารเข้มแข็งทำหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น ท่านผู้ว่าการ และ
คณะกรรมการธนาคารก็เห็นชอบด้วยกับข้อปรารภนี้ จึงได้คัดเลือกและชักชวน
พ่อค้าให้เข้ามาเป็นพนักงานธนาคารสองคน คนหนึ่งคือคุณประจितร ยศสุนทร
อีกคนหนึ่ง คือ คุณสมบุรณ์ เหล่าวานิช

ผมรู้จักคุณสมบุรณ์ เหล่าวานิช พอสมควร แต่ไม่สนิทในตอนนั้นเท่า
กับคุณประจितร คุณสมบุรณ์เป็นนักเรียนเก่าอัสสัมชัญ รุ่นก่อนผมสักสาม-สี่
ปี และเรียนอยู่ในแผนกอังกฤษ (ผมเรียนในแผนกฝรั่งเศส) เคยรับราชการ

ในกระทรวงพาณิชย์ (เศรษฐกิจ) และราชการเคยส่งไปประจำเป็นผู้แทนที่
สิงคโปร์ ภายหลังสงครามโลก ได้ลาออกจากราชการไปทำการค้าส่วนตัวอยู่
หลายปี (เป็นบริษัทเล็ก) หม่อมหลวงเวช สนิทวงศ์ เป็นประธานกรรมการ
ในฐานะเป็นพ่อค้า มีประสบการณ์ในการปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมและแลกเปลี่ยนเงิน
และกฎหมายศุลกากรอยู่เป็นอันมาก นอกจากนี้ ผมรู้จักเป็นส่วน
ตัวว่า เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต เข้มแข็ง เอาการงานเป็นใหญ่มีความประพฤติ
ดี อยู่ในศีลธรรม มีความเมตตากรุณาและกตัญญูต่อกทเวที่เป็นอาทิ

ตัวอย่างเรื่องกตัญญูตาและกตเวทิตาของคุณสมบูรณ์ เหล่าวานิช ประจักษ์
แก่ผมอยู่หลายเรื่อง จะยกมากล่าวที่นี้สองเรื่อง คือ คุณพระบริรักษ์ยุทธกิจ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังครั้งนั้น เป็นเพื่อนสนิทกับบิดาของคุณ
สมบูรณ์ และคุณสมบูรณ์นับถือเคารพเป็นญาติผู้ใหญ่ ในชั้นแรกผมก็ไม่เข้าใจว่า
เพราะเหตุใดคุณสมบูรณ์จึงไปเยี่ยมเยียนคุณพระท่านเป็นประจำในทุก
โอกาสมงคล เช่นปีใหม่ วันเกิด เป็นต้น ภายหลังจึงทราบว่าคุณพระเคยมี
บุญคุณส่วนตัวต่อคุณสมบูรณ์ อีกเรื่องหนึ่ง คือการสนองคุณท่านมหาสุ
คุภศิริ ครูภาษาไทยของพวกเราที่อัสสัมชัญ ซึ่งถึงแก่กรรมในระยะนี้ ท่าน
มหาสุขมีหลานปู่อยู่สามคน ยังเล็ก ๆ อยู่ทั้งนั้น คุณสมบูรณ์ก็ได้รับอาสารับ
อุปการะหลานและน้องสาวของท่านมหาอยู่เป็นเวลาหลายปี ถ้าจะคิดเป็นทรัพย์สิน
เพียงอย่างเดียว ก็คงมากมายและมากกว่าจะมีใครเขาช่วยกันตามปกติ ในเรื่อง
นี้คุณประทุม ภรรยาของคุณสมบูรณ์ มีส่วนร่วมเป็นอันดียิ่งอย่างมา น่า
สรรเสริญ

เมื่อคุณสมบูรณ์เข้าทำงานที่ธนาคารในส่วนควบคุมบิวรรัตไม่นาน พลเอก
เผ่า ศรียานนท์ ในฐานะรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ก็เสนอให้คุณ

พระรัฐมนตรีว่ารายได้รัฐบาลจากศุลกากรนั้น ท่วงทีจะรวัวไหลอยู่มาก น่าจะให้มีคณะกรรมการผสมระหว่างคลังกับตำรวจ ทำการตรวจสอบที่กรมศุลกากร เป็นงานประจำ ท่านรัฐมนตรีเห็นชอบด้วย และเมื่อผ่านเป็นมติคณะรัฐมนตรีแล้ว ก็มีผู้เสนอให้แต่งตั้งผมเป็นประธานคณะกรรมการตรวจสอบนี้ เพราะผมยังคงมีตำแหน่งเป็นผู้เชี่ยวชาญการคลังประจำกระทรวงอยู่

ผมเสนอคุณพระรัฐมนตรีว่าผมไม่สามารถทำเรื่องนี้ได้ เพราะมีหน้าที่รับผิดชอบอยู่แล้วสองตำแหน่ง คือ รองผู้ว่าการธนาคาร และผู้เชี่ยวชาญการคลัง ถ้าจะเป็นกรรมการตรวจสอบแล้ว ก็ต้องประจำอยู่ที่ท่าเรือและกรมศุลกากรตลอดวัน หนึ่งผมไม่มีความรู้เกี่ยวกับระเบียบศุลกากร และไม่เคยมีประสบการณ์ ถ้าจะทำจริง ๆ ต้องศึกษาเป็นเวลาไม่น้อย และถ้าจะให้ทำจริง ๆ ก็ต้องขอพ้นจากความรับผิดชอบทางธนาคารและทางกระทรวงโดยสิ้นเชิง คุณพระรัฐมนตรีท่านเห็นจริงตามข้อเสนอ และเมื่อท่านรัฐมนตรีและท่านผู้ว่าการได้หารือกันแล้ว ก็เป็นอันตกลงว่า ให้คุณสมบูรณ์ เหล่าวานิช พนักงานธนาคาร ไปปฏิบัติราชการด้านตรวจสอบศุลกากร ในฐานะผู้แทนกระทรวงการคลัง แต่เดิมคาดกันว่าคงจะไปไม่กี่เดือน แต่เนื่องด้วยคณะกรรมการตรวจสอบปฏิบัติงานได้ผลดี จึงยืดเวลาออกไปเรื่อย ๆ จนร่วมสิบปี คุณสมบูรณ์เพิ่งกลับมาปฏิบัติงานที่ธนาคารภายหลังไม่กี่ปี

เป็นที่รับกันทั่วไปว่า คุณสมบูรณ์ เหล่าวานิช มีความสามารถและความรอบรู้ เหมาะสมกับหน้าที่ใหม่ที่เป็นอันมาก คุณสมบูรณ์ต้องทำงานร่วมกับตำรวจชั้นผู้ใหญ่ขนาดนายพล และชั้นผู้น้อยลงมาจำนวนหนึ่งกับมีผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเป็นพลเรือนอยู่บ้าง เท่าที่ผมได้วิสาสะกับเพื่อนร่วมงานของคุณสมบูรณ์ไม่เคยได้ยินคำติเตียนนินทา มีแต่คำชมเชยว่าเที่ยงตรง รู้ระเบียบดี รู้กฎหมาย

ดี รุ่งานติ ไหวพริบทันคนอื่น และเมตตาการุณาแก่ผู้น้อยทั่วไป เมื่อตรวจสอบได้มีการปรับแต่ละราย ก็มีเงินรางวัลที่พึงได้ตามกฎหมาย และจัดการแบ่งสรรปันส่วนกันตามความชอบธรรม ส่วนที่คุณสมบุญได้รับมักจะไม่เกินกว่าส่วนของผู้น้อย ถ้าจะเกินก็เป็นไปตามระเบียบที่กำหนดไว้ แต่แรกผมพรั้น ๆ ในใจว่าเจ้าหน้าที่ศุลกากรซึ่งเป็นผู้ถูกคณะกรรมการนี้ตรวจสอบซ้ำ จะขี้ใจและอาจจะมีข้อขัดแย้งบาดหมางกันอย่างไม่น่าดู ความจริงปรากฏว่าข้อขัดแย้งและข้อใจนั้นก็มิได้อยู่บ้าง เพราะนอกจากคุณสมบุญจะทำงานอย่างเข้มแข็งไม่ไว้หน้าผู้ใดแล้วยังกระตือรือร้นไปในด้านพุดจาแบบขวานผ่าซาก การที่มีผู้คอยตรวจสอบจับผิดอยู่ตลอดเวลาไม่ใช่เรื่องที่ชวนนิยมนเลย แต่เท่าที่ได้สลับรับฟัง ก็เห็นว่าส่วนใหญ่อดเคารพมิได้ ในความสามารถรอบรู้และเที่ยงธรรมของคณะกรรมการ ประโยชน์ทางรายได้แผ่นดินนั้น ผมไม่ทราบว่าได้มีการประมวลไว้หรือไม่ แต่เข้าใจว่าเป็นเงินมากถ้าไม่ใช่เรือนร้อยล้าน ก็เป็นเรือนสิบล้านบาท และส่วนที่เข้าเป็นรายได้แผ่นดินเนื่องด้วยมีผู้ขยายต่อ การตรวจสอบทางคณะกรรมการ ทำให้ไม่พยายามหลีกเลี่ยงภาษีก็คงมีมาก ผมเคยปรารภกับเพื่อนข้าราชการกรมศุลกากรว่า พ่อค้าและนายหน้าตัวแทนพ่อค้าที่ทำเรือกรุงเทพและกรมศุลกากรคงจะทั้งเกลียดทั้งกลัวคณะกรรมการ ฯ โดยเฉพาะคุณสมบุญนำวิตกมิใช่น้อยถึงความปลอดภัย เพื่อนข้าราชการเหล่านั้นก็เห็นด้วยว่าน่าวิตก และเป็นการเสี่ยงอยู่บ้าง แต่บางคนเห็นว่า พ่อค้าและนายหน้าตัวแทนก็ใจนักเลง ตามปกติถ้าใครเจียบขาดแต่เที่ยงตรงและยุติธรรมไม่แก่งเล่งเขา ไม่พาลใส่ความผู้ใดแล้ว แม้จะเป็นที่รังเกียจและเกรงกลัว เขาก็คงยังเคารพในความดีนั้น คงไม่เสี่ยงเกินไปนัก และในระยะร่วมสิบปีนั้นก็น่ายินดีที่คุณสมบุญหรือกรรมการผู้หนึ่งผู้ใดมิได้ถูกประทุษร้ายในการปฏิบัติ

หน้าที่แต่อย่างไร นี่แหละความเที่ยงธรรมเป็นยอดแห่งความคุ้มภัย

เกี่ยวกับรางวัลจากการตรวจสอบภาษี มีผู้เข้าใจผิดว่าคุณสมบูรณ์คงจะได้รับเงินเป็นจำนวนมหาศาล ข้อนั้นผมทราบดี เพราะคุณสมบูรณ์สนิทกับผมพอที่จะเล่าให้ฟังเสมอมาว่าได้แต่ละรายเท่าใด ผมเข้าใจว่าส่วนหนึ่งของเงินรางวัลนั้นคงจะอำนวยให้คุณสมบูรณ์สามารถมีที่ดินหนึ่งผืน มีบ้านสำหรับอยู่เองหนึ่งหลัง และความเป็นอยู่ของครอบครัวก็อยู่ในฐานะสบายๆ ข้อพิสูจน์อย่างดีในเรื่องนี้ก็คือ คุณสมบูรณ์กับครอบครัวครองชีพอยู่อย่างปกติสามัญชน ไม่มีโอ้อ่า ไม่มีการฟุ้งเฟ้อ หูหრა ไม่มีออกนอกกลุ่มนอกรทาง ณ วันที่ ๔ มกราคม ๒๕๑๕ คุณสมบูรณ์มีทรัพย์สินฝากธนาคารอยู่เป็นเงินไม่กี่หมื่นบาท ได้เลี้ยงบุตรมาสวมคนเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยคนหนึ่ง คนที่สองยังเรียนอยู่ชั้นมัธยม และคนที่สามยังเด็กนัก

เมื่อคุณสมบูรณ์กลับมาทำงานที่ธนาคารได้ไม่นานนัก คุณหลวงอรรถสิทธิศิริสิทธิสุนทร อดีตอธิบดีกรมศุลกากรในระบอบที่คุณสมบูรณ์ไปปฏิบัติราชการที่นั่น ได้เป็นเลขาธิการคณะกรรมการตรวจสอบภาษี (ก.ค.ภ.) จากที่ท่านได้สังเกตเห็นนิสัย คุณธรรมและความสามารถของคุณสมบูรณ์มาก่อน จึงชวนให้ไปเป็นรองเลขาธิการ กตภ. และที่ กตภ. นี้แหละที่คุณสมบูรณ์ทุ่มเทกำลังกายและใจอย่างเข้มแข็งตามเคยจนเป็นเหตุหนึ่งแห่งการสูญสิ้นชีวิต ตามปกติเป็นผู้มีร่างกายแข็งแรง สุขภาพดี เมื่อจะจากโลกนี้ไป ก็จากไปโดยฟูบสิ้นสติอยู่กับโต๊ะทำงาน กว่าที่จะถึงโรงพยาบาลก็สายเสียแล้ว

ผมเอง นอกจากจะได้รับไมตรีจิตจากคุณสมบูรณ์แล้วยังได้รับความเอื้อเฟื้อนานาประการ ที่ยังผูกใจอยู่อย่างลึกซึ้ง ก็คือ เทปเพลงไทยเดิม และเครื่องเล่นที่จัดให้สำหรับฟังที่ธนาคารทุกเย็นที่ผมต้องทำงานเกินเวลา มีเทป

อย่างน้อยสี่สิบม้วน ได้นำไปฟังเพลินที่มหาวิทยาลัยพรินซ์ตัน ปี ๒๕๑๓/๑๔ และปีนั้นก็นำมาเพลินใจที่เคมบริดจ์อีก (และกำลังฟังขณะเขียนอยู่นี้) ไม่นึกเลยว่าต่อไปนี้จะได้ฟังด้วยความคิดถึง เสียตาย และอาลัยรัก

ในชีวิตนี้ ผมภาคภูมิใจที่ได้ร่วมงานและวิสาสะสนิมสนมกับมนุษย์ประเสริฐหลายท่าน คุณสมบุรณ์เป็นคนหนึ่ง และผมขอร่วมทุกข์ ร่วมโศก ร่วมอาลัย กับคุณประทุม เหล่าวานิช กับ หลานทั้งสามอย่างสุดซึ้ง

เคมบริดจ์ อังกฤษ

มกราคม ๒๕๑๕

ตีพิมพ์ครั้งแรกใน

หนังสือที่ระลึก สมบุรณ์ เหล่าวานิช ๒๕๑๕